THOMAS HAMMERBRINK

MAN JAGER ET BÆST - MEN MAN FANGER ET MENNESKE[1]

Fokus

Fra incest til pædofili

Seksuelle overgreb mod børn har gennem årene været et meget følelsesladet emne, hidtil med et dominerende fokus på seksuelle overgreb i familien (incest).

Selv om incest fortsat opleves som frygteligt, er der efterhånden så meget kendskab til incest-*familien*, at incest virker knap så fremmedartet mere.

Seksuelle overgreb mod børn i institutioner opleves som grænseoverskridende på en ny måde: Overgreb mod børn i offentlige, professionelle rum gør det vanskeligt at identificere, hvem aktørerne er.

Med seksuelle overgreb i samfundets offentlige institutioner for børn (og unge) kastes vi endnu en gang ud i det fremmedes uvished og dyb usikkerhed. Vi rystes i vores grundvold. Mange er vantro. Mange andre kan næsten ikke bære at beskæftige sig med det.

Den berørthed, der opleves, kan være en god opmærksomhedsskaber, hjælpe os til at fokusere. Men på hvad og hvordan? Så meget, vi har troet på, står pludselig for fald.

[1] Overskrift i DSB's *Ud og Se* ved et interview med chefen for Rigspolitiets Rejsehold, Bent Nielsen for nogle år siden.

Til nød har vi måske kunnet erkende, at sådan noget kunne foregå i hemmelighed bag hjemmets fire vægge. Nu skal vi pludselig komme overens med, at det kan foregå i det offentlige, omsorgsprofessionelle rum lige for næsen af os eller bag om ryggen på os. Og endda med mennesker i hovedrollen, som (vi troede) havde børns omsorg øverst på dagsordenen.

Hvad er det for nogle mennesker, der kan finde på det og benytte den professionelle omsorgssituation som dække for egne, afvigende seksuelle behov?

Psykologisk og socialt er sådan en ny fokuseringsproces, som det danske samfund nu er i gang med omkring seksuelle overgreb i institutioner, uhyre kompleks. Der er et stykke vej fra berørthed, følelsesreaktioner og opmærksomhed til nøgternhed og saglighed.

Her skal jeg begrænse mig til at beskrive nogle forhold og træk ved den pædofile krænker og lovovertræder.

Hvad er pædofili?

En første afgrænsning: adfærd

Den videnskabelige litteratur[2] siden 1960'erne fremviser nogen variation i beskrivelserne af, hvad pædofili er, hvis ikke det ligefrem opgives at definere pædofili. Hertoft[3] finder ikke de forskellige definitioner helt tilfredsstillende. Han mener dog, det i praktisk henseende ikke er så vanskeligt at afgøre, hvad man vil kalde pædofili, og foreslår derfor, at man bruger denne definition:

»En pædofil er en person (oftest, måske altid en mand), der især føler sig tiltrukket af personer, der aldersmæssigt befinder sig i perioden før, under og/eller lige efter puberteten. Den pædofile finder sin egentlige sexuelle tilfredsstillelse i forhold til børn og unge i denne aldersgruppe, idet der er store individuelle variationer med hensyn til, hvilken aldersgruppe, der er den foretrukne. Det er karakteristisk, at i og med den unge bliver fuldt udviklet i legemlig henseende forringes hans sexuelle tiltrækning for den pædofile«.

[2] For en kort gennemgang af en del af den videnskabelige litteratur, se P. Hertoft: Klinisk sexologi, side 298-308, Munksgaard 1987.

[3] P. Hertoft: Klinisk sexologi, side 300, Munksgaard 1987.

Denne definition kan tjene som en første afgrænsning af, hvad pædofili er for noget.

I forhold til heteroseksualitet og homoseksualitet kan pædofili karakteriseres ved dels

- et *ændret seksualobjekt*, nemlig børn, dels
- ofte også et *ændret seksualmål*, dvs. at den seksuelle aktivitet ikke stiler mod seksuel forløsning i samleje.

Perversioner og forbrydelse

Der er mange forskellige seksuelle afvigelser eller perversioner. Nogle berører slet ikke andre mennesker, fordi de er ganske private og ikke leves ud i forhold til andre mennesker, voksne som børn.

Jens-Jørgen

Jens-Jørgen, 45 år, var henvist til behandling fra psykiater på grund af pædofili. Han havde aldrig været i situationer med børn, som på nogen måde kunne opfattes som seksuelt grænseoverskridende eller kriminelle. Han var et ensomt menneske uden relationer til andre, havde udbredte mindreværdsfølelser og oplevede sig ikke som en god nok mand. Han havde aldrig haft et seksuelt forhold til et andet jævnaldrende menneske.

Jens-Jørgen havde siden puberteten haft seksuelle fantasier, som han lejlighedsvist onanerede til. Genstandene for hans seksuelle fantasier havde altid været drenge på 12-14 år. Først havde han troet, at han var homoseksuel, hvilket var meget svært for ham at se i øjnene. Som årene gik, fik han stadig større kvaler med sine fantasier, fordi han oplevede dem (og sin seksuelle trang) som umoralske og forkerte. I lange perioder af sit liv var han svært følelsesmæssigt forpint af kampen mod sine indre dæmoner. Han søgte nu behandling for at blive kastreret i et håb om at blive af med sin pædofili.

Nogle perversioner involverer andre mennesker, typisk i enighed og accept mellem voksne parter. Andre perversioners udleven anses for anstødelig og kan straffes. Det gælder fx blotteri, lureri.

Dette kapitel drejer sig overordnet om et lille hjørne af perversionernes verden: *De perversioner, som består i en ulovlig form for adfærd, sådan at deres udførelse gør dem til kriminelle handlinger.*

I dette hjørne skal vi beskæftige os med et endnu mindre hjørne, nemlig: *De perversioner, som består i en ulovlig form for adfærd overfor børn, sådan at deres udførelse gør dem til kriminelle handlinger.*

Seksualitet og personlighed

Seksualitetens placering i personligheden

For at forstå de psykologiske forhold i pædofili må man forstå seksualitetens udvikling, placering og funktion i den menneskelige personlighed i det hele taget[4]. Ellers kommer pædofile mennesker nemt til at fremstå som ubegribelige.

At opfatte seksualiteten som en trang eller drift, der er isoleret fra et menneskes personlighed i øvrigt, indeholder en forestilling om, at seksualiteten ville udfolde sig naturligt, hvis den ellers fik lov at passe sig selv. Men sådan er virkeligheden jo ikke! Mennesket vokser ikke op i et gnidningsfrit socialt tomrum under paradisiske tilstande uden påvirkninger, begrænsninger, normer, sår og skrammer.

Der er derimod tale om, at seksualiteten og de seksuelle behovs 'udseende' eller udtryk fra fødslen bliver til i et komplekst udviklingsforløb i samspil med omverdenen på baggrund af en mængde medfødte egenskaber. Den mindste del af formningsprocessen udgøres af den direkte seksualopdragelse, som fx »du må ikke pille!«, osv.

Illustrationen på næste side forsøger at vise, at et menneskes personlighed eller karakter dannes med baggrund i nogle basale erfaringsområder og at seksualiteten er tæt sammenhængende med, hvad man i øvrigt er for et menneske: *Seksualiteten er både en funktion af personligheden og har funktioner for personligheden.*

Den store cirkel illustrerer personligheden. For overskuelighedens skyld er det væsentlige i karakterdannelsen reduceret til tre erfaringsområder (de tre tyndt optrukne områder):

[4] Fremstillingen refererer overvejende Gunter Schmidt: »Han, Hun, Den, Det«. Tiderne Skifter 1989. Se også Gunter Schmidt: »Hvad skete der med seksualiteten?«. Hans Reitzel 1996.

- Behovshistorien
- Relationshistorien
- Kønsidentitetshistorien.

Seksualiteten er tegnet som et område, der bl.a. består af dele af de tre væsentlige erfaringsområder eller -historier.

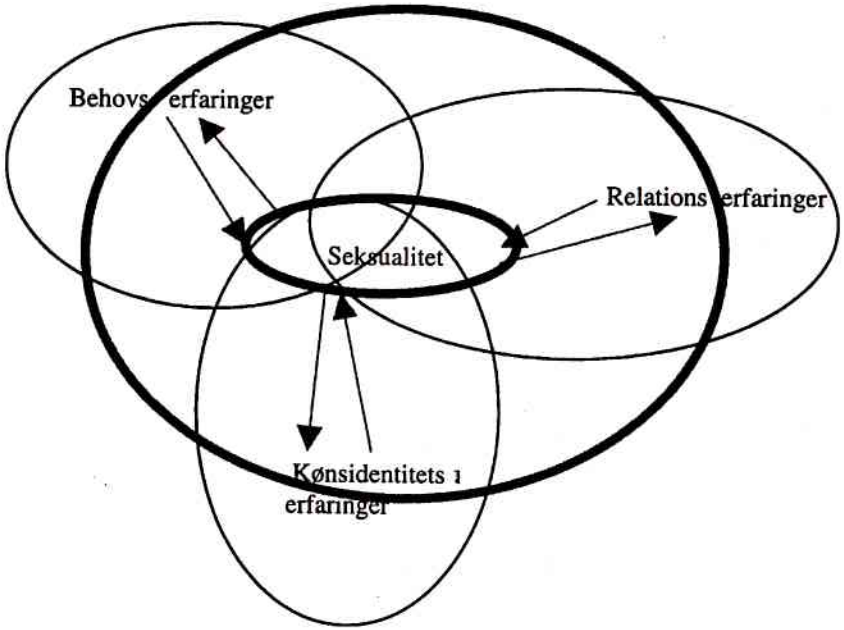

Hvert enkelt menneskes psykologiske tilblivelseshistorie er enestående, fordi vores erfaringer er særegne for os hver især - på vores (medfødte, sociale og psykologiske) baggrund. Hvert enkelt menneskes historie er snævert forbundet med særlige andre mennesker, en særlig familie(situation), som er en del af en særlig social, kulturel og geografisk sammenhæng - og er derfor unik.

Karakter og seksualitet

De erfaringer, vi således fra starten af livet[5] gør os med vores behov, relationer til andre mennesker og vores (køns)identitet, former på afgørende vis vores personlighed og vores karakter. Denne formning er ikke kun et indre anliggende i den enkelte, der udvikler sig af egen kraft. Den er et resultat af et samspil med omverdenen - i tegningen vist ved at de tre område-cirkler rækker ud over individet.

Et menneskes erfaringer med behov og behovstilfredstillelse (først egne, siden andres) slår sig ned i seksualiteten, fordi også seksualiteten er et behov.

Erfaringerne med relationer til andre mennesker slår sig ned i seksualiteten, fordi seksualiteten fuldbyrdes i forhold til andre mennesker.

Erfaringerne som kønsvæsen (mandlighed og kvindelighed) slår sig ned i seksualiteten, fordi seksualitet er noget, man gør som mand eller kvinde.

Hvad vil det sige? De tre store erfaringsområder: ***Behov, relationer*** og ***kønsidentitet*** udgør også hovedhjørnestene for forståelsen af børns omsorgssituation, som i disse år har stor opmærksomhed.[6]

Behovserfaringer: Det spædbarn, der får sine forskellige behov tilfredsstillet relevant, regelmæssigt og pålideligt, udvikler en fundamental tillid til, at det nok skal få, hvad det har behov for.

Det spædbarn, der oplever alvorlige svigt med hensyn til dækningen af centrale behov udvikler en basal følelse af mangel, usikkerhed, angst for svigt, angst for at forblive utilfredsstillet.

Relationserfaringer: De tidlige relationer er afgørende for, om vi i udgangspunktet bliver sikre eller usikre i vores forhold til andre mennesker. Hvis vi er usikre, bliver det svært at give og mod-

[5] Forskellige biologiske påvirkninger allerede i fostertilstanden kan påvirke livet efter fødslen, fx kan moderens indtagelse af mediciner, narkotiske stoffer eller alkohol give fysiske handicaps, abstinenssymptomer eller føtalt alkoholsyndrom hos spæde.

[6] Den interesserede læser henvises til f.eks. Kari Killén: Omsorgssvigt er alles ansvar. Hans Reitzel 1996

tage intimitet og nærhed, man tør ikke involvere sig med andre, fordi enhver tæt relation truer med at gentage de gamle skuffende erfaringer.

Kønsidentitet: Den er ikke bundet til traditionelle kønsrolleforestillinger. Man kan sagtens være 'alternativ' i sin udfyldelse af kønsrollen og alligevel føle sig sikker i sin identitet. Derimod handler det om, hvorvidt den samkønnede forældre af barnet kan bruges til at identificere sig med og hvorvidt den modsatkønnede forældre accepterer barnets kønstilhørsforhold.

Den *synlige opdragelse* generelt, også med hensyn til seksualitet, betyder formentlig langt mindre for barnets senere udvikling og seksualitet, end den *følelsesmæssige opdragelse, det følelsesmæssige klima.*

De tidlige erfaringer er ikke skæbne eller determinisme på den måde, at der dermed er lagt en fikseret vej, der ikke kan fraviges. De tidlige erfaringer i den spæde alder er et første grundlag for oplevelsesmåder af sig selv i verden. Ethvert menneske vil i løbet af livet gøre sig yderligere erfaringer, der kan korrigere, komplettere, modificere eller bekræfte tidlige erfaringer.

I seksualiteten ligger nøglen til det enkelte menneskes historie om dets behov (drifter), relationer og (køns)identitet begravet. Personlige seksuelle præferencer, tilbøjeligheder, aversioner, seksuel adfærd, seksuel fantasivirksomhed, seksualpartnervalg og måder at få kontakt med andre på og perversioner hænger intimt sammen med personligheden i øvrigt.

Seksualiteten udtrykker og tjener personligheden på væsentlige måder i form af fornyede erfaringer med behovstilfredsstillelse, intimitet, tryghed, kropskontakt, bekræftelse osv.

Seksualiteten er et destillat af basale erfaringer. Man kan også sige, at *seksualiteten bliver kernen i personligheden, fordi nogle centrale, basale erfaringer krydser i seksualiteten:* Almindeligvis forløber den karakterdannende udviklingsproces sådan, at personligheden - trods de eksistentielle krænkelser alle må lide - er nogenlunde velintegreret og afbalanceret og at seksualiteten ikke får overdimensionerede funktioner for personligheden.

De grundlæggende psykologiske processer, der gælder for udviklingen af menneskers personlighed og seksualitet i almenhed, gælder med nogle væsentlige forskelle også for udviklingen af personligheden og seksualiteten hos mennesker, der begår seksualkriminalitet mod børn, fx pædofile.

Forskellene består bl.a. i, at nogle af de centrale, basale erfaringer, disse mennesker tidligt har gjort sig, har forstyrret personlighedsudviklingen og dermed seksualiteten, så seksualiteten har fået den funktion for personligheden at dække over grundlæggende skader, mangler, konflikter eller forstyrrelser.

Hvad er pædofili?

Pædofili - en kode for personlighedsproblematikker

I enhver seksuel perversion har den perverse impuls en *kompensatorisk funktion for personligheden.* Det vil sige, impulsen har en vigtig funktion for andre, mere grundlæggende og problematiske dele af personligheden, som ikke handler om seksualitet.

Billedligt talt kan det måske udtrykkes sådan, at perversionen fungerer som et farvestrålende plaster på en såret/skadet personlighed. Det er mere fornøjeligt at se på, end såret selv. Plasteret er et forsøg på at hele sår, som personligheden har lidt - en form for *reparation* af personlighedsskader.

Når mennesker med perversioner psykologisk set kommer ud af balance, har udleven af perversionen en *stabiliserende effekt* ved - i det mindste for en tid - at genoprette den psykologiske ligevægt.

Et perverst seksuelt symptom kan *opstå ad mange forskellige veje* i personligheden og kan have *mangfoldige funktioner* for personligheden.

Udleven af en perversion giver et indblik i basale problematikker hos et menneske. Men det perverse symptom hos en person fremstår som et *komplekst kodet* forsøg på at løse disse problematikker. Aflokningen af kode-nøglen til en dybere forståelse er det, der kan ske i psykologisk behandling.

Helt centralt i det perverse symptom er anvendelsen af *seksualisering*[7].

[7] Den følgende fremstilling refererer overvejende til E. Schorsch et al.: Perversion als Straftat, Springer Verlag 1985.

Den seksualisering, der finder sted i perversionen, har en stabiliserende funktion for personligheden ved at lette andre ikkeseksuelle områder af personligheden for tryk, fx mod angst eller kaos. Seksualiseringen er et forsvar mod truende oplevelser.

Pædofile impulser er altså et *psykologisk forsvar* mod andre forhold i personligheden, som truer et menneskes oplevelse af at være intakt.

Variationer

Man kan få det indtryk, at perversioner er noget temmelig ensartet noget, hvis man ser på de ydre mønstre, som kendetegner seksuelt afvigende adfærd, som fx i blotteri (exhibitionisme), lureri eller kiggeri (voyeurisme) og pædofili.

Den samme ydre adfærd hos forskellige pædofile viser tilbage til en stor variation af kombinationsmuligheder i pædofiles indre psykologiske verden.

Nogle forskere mener, at perversionen er en form for skueplads, hvor *reelt oplevede barndomstraumer genskabes og ved deres genspillen bemestres.* Selv om man ikke kan afvise, at dette nogle gange er tilfældet, er denne forståelse næppe tilstrækkelig.

En generel erfaring omkring udviklingshistorien hos mennesker, der begår seksualkriminalitet er, at de har været udsat for mange former for svigt: Omsorgssvigt, psykiske traumer, fysisk vold, adskillelse fra forældre, forældres død, institutionsanbringelse, seksuelt misbrug osv. Heri synes de ikke at adskille sig væsentligt fra andre, som begår andre former for kriminalitet. Så hvorfor nogle begår netop seksualkriminalitet kan ikke forklares tilstrækkeligt med disse baggrundsforhold. Desuden forklarer det heller ikke, hvorfor nogle med samme (belastende) baggrund ikke begår kriminalitet, endsige seksualkriminalitet. Forståelsen skal formentlig søges på et andet plan

Det emotionelle klima under opvæksten har formentlig en større betydning. Det følelsesmæssige klima er kraftigt bidragende til anlæggelsen af de *psykologiske spor eller mønstre*, som den enkeltes forarbejdninger på indre og ydre betingelser har sat sig, og som verden opleves med. Dvs. der er flere forskellige måder, en perversion kan være forankret i personlighedsstrukturen, og perversionen kan spille mange forskellige roller for personligheden.

I hvert fald tre forhold er vigtige for at forstå den enkelte pædofile som et menneske, der har udviklet en (til tider) forbudt seksualitet:

- styrken af den pædofile impuls,
- impulsens afgrænsning i personligheden og
- hvorvidt den pædofile impuls er i overensstemmelse med den pædofiles eget normsystem eller ej.

Symptomets styrke

Blandt seksualkriminelle må man regne med, at kun en forsvindende lille del har udviklet en virkelig seksuel perversion på den måde, at der er tale om en stabil, indre struktur, der resulterer i en konstant seksuelt afvigende holdning. Nogle af disse er pædofile.

Sporadisk opdukken

Lars

27-årige Lars henvistes af psykiater på grund af »psykiske problemer med pædofili«. I forbindelse med overnatning hos et vennepar havde han om natten fået lyst til at berøre kønsorganerne hos parrets to sønner på 8 og 10 år. Han gik ind til dem, mens de sov og fuldførte sit forehavende. Straks efter var han meget skamfuld, kunne ikke forstå sin egen handling, havde aldrig tidligere haft sådanne fantasier. Lars tog det næste morgen op med forældrene, som valgte ikke at politianmelde Lars.

I tiden videre frem havde drengenes moder meget vanskeligt ved at omgås Lars, mens faderen tilsyneladende godt kunne acceptere ham. Drengene lod sig heller ikke mærke med noget, men Lars mente han havde tilføjet dem skade, og han kunne ikke komme overens med det skete. Derfor søgte han behandling.

Lars kom fra et velstillet hjem med gode opvækstvilkår som nummer tre af 3 søskende. De to ældre var piger, han selv noget af en efternøler. I hjemmet var han givet overbeskyttet, klarede skole og uddannelse godt, og han havde altid haft arbejde. På trods af at han var en køn, ung sportstrænet mand med et vindende væsen, havde han kun haft få kæresterelationer til kvin-

der. Han var i øvrigt seksuelt orienteret mod voksne kvinder. En måned før sin grænseoverskridende handling var et 3-årigt kæresteforhold afsluttet på kærestens initiativ.

Det videre behandlingsforløb med Lars viste, at afslutningen af kæresteforholdet havde kastet ham ud i en følelsesmæssig krise, han selv i første omgang ikke anede eksistensen og dybden af. Først da han havde foretaget sig noget seksuelt grænseoverskridende, skamfuldt og provokerende »vågnede han op« og begyndte at håndtere sin virkelige situation. Et af de væsentligste temaer hang sammen med barndommens overbeskyttelse og at han egentlig aldrig havde fået sig skilt fra moderen. Kæresten havde fungeret som en mor for ham. Da forholdet stoppede oplevede han sig »helt alene i verden«, og søgte tilbage til en form for behovstilfredsstillelse i en tidligere livssituation, hvor han havde oplevet stor tryghed.

Efter nogle år kontaktede Lars mig, for at fortælle hvordan det var gået ham. Siden vores kontakt havde han arbejdet videre med at blive en voksen og selvstændig mand. Hans relation til forældrene havde ændret sig: Moderen og han var blevet »ligeværdige«, og den altid arbejdende far havde han »for første gang fået et forhold til«. Lars havde aldrig efterfølgende haft fantasier eller lyst til noget seksuelt med drenge og havde efterfølgende oplevet, at han var blevet mere tilstedeværende i sit liv.

Han indgik nu i et parforhold til en kvinde, hvor han oplevede dem »lige, men forskellige«.

Nogle perverse impulser bryder kun frem sporadisk eller en enkelt gang i en persons liv. Deres opdukken er kædet sammen med en aktuel problematik eller konflikt, eller en særligt kritisk livssituation. Impulsen mærkes ikke efter, at krisen er overstået, heller ikke på fantasiplanet.

Mange mennesker, som begår seksuelle overgreb på børn, gør det kun én gang i deres liv. Vanligvis forstås mennesker med sådan et enkeltstående impulsgennembrud ikke som pædofile, selv om mekanismen bag ved kan være pervers-pædofil.

I langt størstedelen af seksualkriminelle handlinger er forbrydelsen udtryk for, at den perverse impuls dukker op sporadisk eller er mere hyppigt tilbagevendende og kun gør det i bestemte

situationer eller kritiske livsfaser. Det er hos disse grupper, man typisk ser personer med også almindelig voksen seksuel orientering.

Tilbagevendende løsningsmønster eller opdukken

Kristian

Kristian på 38 år havde så at sige levet hele sit voksne liv med pædofil seksuel aktivitet. I præpuberteten, 11-13 år gammel, havde han haft seksuelle lege med jævnaldrende drenge i form af gensidig masturbation. Gennem puberteten havde dette fortsat, og han havde i en periode overvejet, om han var homoseksuel.

Kristian havde dog haft lyst til at være sammen med piger og været i flere forhold til piger. I begyndelsen oplevede han sig oftest forelsket og det seksuelle fungerede også godt. Men efter et stykke tid følte han, at han ikke slog til og at han i det hele taget ikke kunne leve op til de krav, pigerne stillede. Når han i et forhold oplevede sig stresset på denne måde, fik han fantasier om sex med drenge før eller i puberteten. For ikke at være pigen utro, fik han forholdet til at ophøre. Derefter opsøgte han typisk drenge på 12 til 15 år i svømmehaller og andre lignende steder, hvor han dyrkede gensidig masturbation med dem.

Kristian havde egentlig aldrig selv oplevet sig som pædofil. Den sidste veninde fortalte han om sin periodiske trang, og hun havde foreslået ham at opsøge bøssemiljøet for at finde ud af, om han var bøsse. Efter nogen tid gjorde han op med sig selv, at han ikke havde lyst til voksne mænd, men at hans lyst rettede sig mod drenge og voksne kvinder. Han søgte derfor behandling, fordi han ikke kunne forlige det med sit selvbillede og sin moral at være pædofil.

Hos nogle mennesker genaktiveres det perverse mønster mere regelmæssigt og bryder igennem i fantasier og impulser, når indre stress og krisesituationer opstår. Der er på en måde tale om, at det perverse plaster ikke kan holde sammen på og hele det underliggende sår, som springer op igen. Det er nødvendigt at sætte nyt plaster på - det er nødvendigt at gentage den perverse handling.

Mange blottere og pædofile vil være at finde i denne gruppe.

Permanent tilstedeværelse

Eskil

Eskil mente selv, han var pædofil. Gennem sit 45-årige liv havde han levet en noget omskiftelig tilværelse. Han var født på landet som nummer to af to, siden 8-årsalderen været på skiftende institutioner. 17 år gammel var han rejst til København, hvor han sjældent havde boet samme sted mere end et par år. Kontakten med forældrene havde altid været dårlig, og han havde ikke kontakt med sin 3 år ældre søster.

Flere gange havde han forsøgt at uddanne sig, fordi han mente, at han »sagtens kunne blive til noget«, men havde aldrig færdiggjort noget. Økonomisk havde han klaret sig ved bistandhjælp og løst arbejde. På grund af sin seksuelle orientering var det »ikke muligt at have fast arbejde«.

Eskil havde siden institutionstiden haft mange seksuelle forhold til drenge. Først jævnaldrende, siden - som han selv blev ældre - var han »landet på« at have seksuelle forhold med drenge på 9-12 år. Han havde nogle få gange forsøgt seksuelle forhold med jævnaldrende, voksne kvinder, men havde hver gang fundet dem »besværlige og krævende«.

I mere end 20 år havde han levet sådan, at han kørte rundt i busser og tog og gik rundt på banegårde for at finde »drenge, som havde brug for omsorg«. Ifølge Eskil kunne han se det på drengenes blik. Ofte tog det lang tid at blive gode venner med en dreng. Og ofte blev relationen ikke til mere.

Eskil havde et skema, han gik frem efter: Først være i nærheden af drengen, »vise flaget«, siden tale til ham på afstand, derefter mindske afstanden. I dette var Eskil meget opmærksom på drengens reaktioner - viste drengen afværge eller frygt, bakkede Eskil ud med det samme. »Jeg er jo ikke ude på voldtægt«, som Eskil sagde. Når kontakten var etableret, aftalte Eskil med drengen at mødes igen samme sted. Når det skete bød Eskil på en is, sodavand og lignende. Først senere tilbød Eskil at gå andre offentlige steder hen, hvor der var aktiviteter, der kunne interessere drenge. Siden fortalte Eskil om sine egne computerspil hjemme. Oftest indbød drengen sig selv. Eskil sørgede altid for at »vise sit ansigt« i drengens hjem, »så der ikke skulle opstå misforståelser«.

Når drengen var kommet i Eskils hjem nogle gange, kunne det blive sent og Eskil kunne foreslå, at drengen sov på sofaen. Under drengens leg med computeren rørte Eskil nogle gange drengen »tilfældigt« på skulderen eller ryggen, siden gav han ham massage. Når drengen havde sovet flere gange på sofaen, foreslog Eskil, at drengen kunne ligge i sengen, fordi det var mere behageligt. I løbet af natten sov Eskil ofte ikke, fordi hans hånd »tilfældigt« kom til at røre drengen.

Med årene havde Eskil udviklet et alkoholforbrug på den måde, at han - når drengen var i hans hjem - drak 4-5 øl »for at kunne sove«. Det gik dog aldrig efter planen, for Eskil kunne beskrive, hvordan han altid fik heftige seksuelle tanker og lyst, når han havde drukket. I starten onanerede Eskil i sengen med drengen ved siden af sig. Når drengen 'vågnede', kiggede han på, indtil Eskil foreslog drengen at røre eller selv at blive berørt seksuelt.

Eskil forklarede, at når forholdet var kommet så vidt, var der opstået en fortrolighed mellem ham og drengen, som var »et stærkt bånd« og Eskil oplevede sig »hel«. Der var aldrig tale om samleje.

På et tidspunkt forsvandt drengen ud af Eskils liv, fordi drengen fik andre interesser eller fordi drengen blev voksen. Og Eskil kunne begynde forfra igen.

Kun et fåtal af såkaldt pædofile har sandsynligvis en stabil og afvigende trang på den måde, at seksuelle ønsker og fantasier ikke, eller kun i lille grad, opleves uden perverst og afvigende indhold.

Når perverse impulser er så hyppige, har det perverse symptom gjort sig *uafhængigt*, og man kan ikke finde forbindelser til kriser, som udløser symptomet.

En så massiv tilstedeværelse af perverse symptomer er en egentlig perversion. Den er efter alt at dømme sjælden, men når den konstateres, er der typisk tale om pædofile eller blottere.

Lettere grader af symptom-tilstedeværelse kan være meget socialt og følelsesmæssigt generende og problematiske. Den egentlige perversion kan være reelt socialt invaliderende, fordi personens hele tanke- og følelsesliv er optaget af de perverse impulser, så der ikke er overskud til meget andet.

Fremadskridende udviklinger
Hyppigt er styrken af perversionen ganske stabil. Stabiliseringen ved hjælp af det perverse symptom kan være succesfuld, upålidelig elle næppe hjælpe overhovedet.

Afhængigt af styrken i den underliggende angst, konfliktens eller problematikkens alvor og personlighedsdefektens udstrækning, kan perversionen som forsvarsadfærd vise sig mere eller mindre succesfuld og have længere- eller korterevarende effekt.

I nogle tilfælde medfører den rituelle udleven ikke en tilstrækkelig stabilisering og lettelse, så de seksuelle behov og fantasier forekommer stadigt hyppigere og gennemtrænger stadig flere områder af personens liv. Med et billede kan det udtrykkes på den måde, at det anvendte plaster ikke er kraftigt nok til at holde på såret i personligheden, så såret springer op og bliver endnu større.

I en fremadskridende udvikling opleves de afvigende seksuelle behov stadigt mere påtrængende med en følelse af, at de ikke kan modstås.

Løsningen for en person i denne situation kan være at gentage den samme perverse handling stadigt oftere eller anvende en mere påtrængende (ofte grovere) adfærd, som i højere grad fører til lettelse af det underliggende tryk i personligheden, fx hvis oplevelsen af at føle sig magtfuld er vigtig.

Den konkrete vej afhænger af den individuelle problematik

Når der sker en progressiv udvikling er det tegn på, at den lettelse det perverse symptom giver, er utilstrækkelig og det indre pres stiger.

Perversionens rolle i personlighedsstrukturen

En anden vigtig målestok er, hvor meget det perverse symptom fylder, dvs. hvor vidt det er afgrænset og kan isoleres eller ej fra ikke-perverse elementer i personlighedsstrukturen.

Afgrænset
Det pædofile symptom er afgrænset og følger et fast ritual. Symptomet står ofte i skarp kontrast til resten af den sociale personlighed og adskilt fra den. I den sammenhæng kan det perverse symptom bedst forstås som en reparativ udspillen af problemer i personligheden, der kan beskrives.

Når symptomet på den måde er isoleret, optræder det næsten som en form for fremmedlegeme i personligheden, uanset det har en lettende funktion.

Nedenstående illustrationer kan beskrive det afgrænsede perverse symptom i personligheden. Hvis man forestiller sig, man står i vandkanten og kigger ud over havet, er perversionen en 'ø' som en lille prik langt ude i horisonten. Der er masser af plads og handlemuligheder uden om øen, som kun fylder ganske lidt i horisonten.

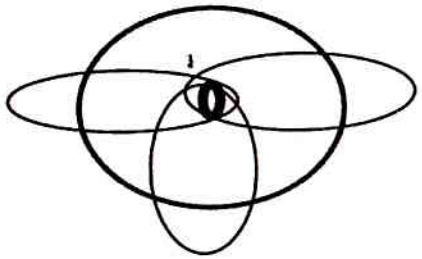

Mindre afgrænset
Hvor der er tale om en noget alvorligere og mere omfattende personlighedsforstyrrelse, kan den pædofile bryde sammen (eller true med at bryde sammen) i akutte kriser. Risikoen for en mere aggressiv og eventuel voldelig seksualforbrydelse øges i en sådan situation.

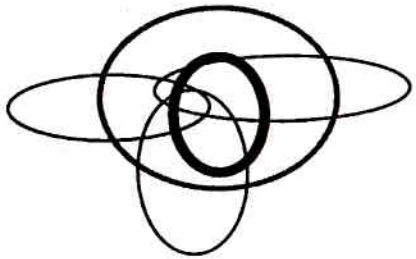

Karl

38 år gammel blev Karl henvist til behandling af kriminalforsorgen i forbindelse med afslutningen af en ny fængselsdom for seksuelle overgreb på flere drengebørn, bl.a. forsøg på voldtægt af en dreng.

Han havde gennem årene haft adskillige seksuelle forhold til børn. Stabilt havde de bestået i at berøre børnenes kønsorganer og sutte på drengenes peniser. For et par år siden var han blevet psykisk mere uligevægtig, havde reageret på mindre foranledninger med større aggression, fx i trafikken. En morgen var han stået op og havde følt sig nær ved at eksplodere. Han tog sin bil og kørte afsted. På et tidspunkt havde en anden bilist dyttet ad ham, og Karl var udskældende og truende kørt videre. Et sted passerede han en dreng, der cyklede på cykelstien ved et kratområde. Karl standsede lidt længere fremme og steg ud af bilen. Da drengen kom hen til Karl, rev Karl drengen af cyklen og slæbte ham med ind i buskadset, hvor han under trusler om at slå ham, forsøgte at voldtage drengen analt. Det lykkedes ikke, og Karl puttede sin penis i drengens mund. En bil standsede op ved cykelstien og Karl stak af. Få timer senere blev Karl anholdt.

Ikke afgrænset

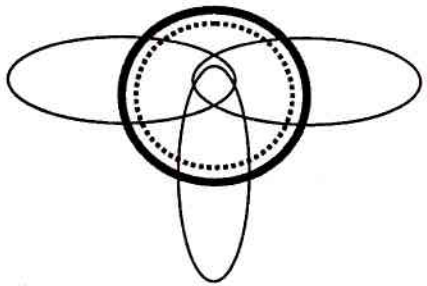

Der er nu tale om, at den perverse ø fylder hele eller næsten hele horisonten. Her er der tale om en fuldt etableret, stabil perversion, som man kun vanskeligt eller ikke kan se har en reparationsfunktion for definerbare huller i personligheden. Perversionen har en gennemgribende funktion ved at holde sammen på personlighedsstrukturen og gennemtrænger mere eller mindre alle områder af personligheden.

Den pædofiles forhold til sin pædofili

Accept

Nogle pædofile accepterer deres pædofile trang, integrerer den i deres selvbillede og ser den alt i alt i et positivt lys.

I kølvandet på accepten ses ofte retfærdiggørelser af pædofile forhold og intellektualiserende argumenter.

Ikke-accept

De fleste mennesker, der begår seksuelle overgreb mod børn, har svært ved at acceptere deres afvigende handlinger.

Majoriteten af dem, der forgriber sig seksuelt på børn, reagerer med skam, skyldfølelser og angst på deres overgreb. De ser deres seksuelle impulser over for børn i et negativt lys og kan ikke integrere dem i deres selvbillede. Oftest lider de på grund af tilstedeværelsen af impulserne.

Perversionen opleves typisk som noget fremmed for dem, som noget fremmed der tvinger sig på, som en art sygdom der rammer dem.

Disse mennesker har en moral på linje med de fleste andre mennesker, dvs. at de kan skelne mellem godt og skidt, rigtigt og forkert som forhold, de selv føler som en del af deres indre værdisystem. Derfor kan de såmænd godt benytte sig af efterrationaliseringer, bortforklaringer og lignende, når de bliver anholdt eller starter terapi. Sådanne forhold er oftest båret af skam og angst.

Mellemregning

Så vidt beskrevet er pædofili mange ting, har mange udformninger, har mange grader.

Nærmest som ved harmonikaspil kan den pædofile impuls have

megen eller lidt styrke, afhængigt af hvor stort pres man sætter på harmonikaens blæsebælg.

Ligeledes med hensyn til hvor meget impulsen fylder i personligheden - er harmonikaen trukket helt ud fylder den meget, er den skubbet sammen, fylder den kun lidt.

Og endelig kan man sige, at man kan have et forhold til, om man synes melodien er passende til lejligheden, dvs. om melodien følger ens normer. Karakteristisk for den perverse seksualitet[8], også den pædofile, er ofte:

- En stereotyp og ritualiseret adfærd, som følger et fastlagt psykologisk manuskript.
- At partneren tingsliggøres, dvs. at barnet er en rekvisit på den pædofiles indre psykologiske scene, en genstand i den pædofiles fantasiverden. Børnenes egnethed for den pædofile består i de karakteristika ved barnet, som passer til rollen i manuskriptet. For den pædofile mister barnet sin magi til rollen, ofte når det fx bliver kønsmodent.
- At den seksuelle adfærd ofte er præget af regressive træk, dvs. er præget af tidlige problematikker og løsninger.
- At den orgastiske tilfredsstillelse (fysisk og psykisk) kun opnås under ganske bestemte omstændigheder.

Der er altså tale om en rigid form for seksualitet og emotionalitet, som mangler fleksibilitet og improvisationsmulighed, og derfor er sårbar.

Hvad betyder pædofilien?

Problemområder i personligheden

Ved en nøje forståelse af den pædofiles livshistorie og udvikling er det muligt at begribe den dybere *betydning* af pædofilien, dvs. personlighedens grundlæggende problematikker, forstyrrelse eller konflikter. Dvs. det er muligt at forstå, hvilke reparationsfunktioner en særlig pædofil handling har for personligheden.

[8] Se også P. Hertoft: Klinisk Sexologi, side 264, Munksgaard 1987.

Nedenfor opridses nogle væsentlige områder, der synes at gå igen. Oftest vil der være tale om, at flere områder er involveret på én gang med varierende vægt.

Forstyrrelser i mandlig identitet

Forstyrrelserne kan udspille sig på forskellig måde.

Demonstration af maskulinitet kan forstås som et forsøg på at genoprette følelsen af mandlighed ved at installere følelsen af potens og magt. Væsentligt bygger symptomet på en ustabil og usikker mandlig kønsidentitet, en usikkerhed om at være en god nok eller rigtig nok mand.

Undgåelse af maskulinitet handler - modsat demonstrationen af maskulinitet - om at seksualitet på et indre plan forbindes med aggression, farlighed og ødelæggelse.

Baggrunden er ofte, at den pædofile er vokset op uden tilstrækkelig mulighed for identifikation med en far.

Aggressionsproblemer

Aggressive følelser giver en følelse af triumf og kan forstås som en triumferen over at give igen for tidligere oplevede krænkelser, slå tilbage. Det gælder selvfølgelig klart, hvor egentlig vold er til stede. Men samme betydning kan gemme sig i mere symbolske trusler, som fx ved blotteri, og i pædofile handlinger.

Forstyrrelser i udviklingen af selv-oplevelsen

At føle sig impotent (overfor verden), ubetydelig og værdiløs kan i symptomet vendes på hovedet ved hjælp af en overvurdering af den seksuelle potens og den magt, den seksuelle potens forbindes med. Man kan sige, at den pædofile handling demonstrerer omnipotens.

Relationsproblemer

Der er ikke udviklet en basal uafhængighedsfølelse, som gør det muligt - delvist eller helt - at føle omsorg og empati for andre og skyldfølelse. Disse modningsmangler afspejler sig i evnen til at indgå i stabile følelsesmæssige relationer. Der er ofte graduerede vanskeligheder med at etablere og fastholde stabile følelsesmæssige relationer. Casen »Eskil« illustrerer dette som gennemgående problem.

Det pædofile symptom kan fx fungere som trøst og som en måde at gøre sig uafhængig af en omverden, som forventes at skuffe. Pædofilien fungerer som erstatning for den intimitet, der ikke er opnåelig med andre mennesker.

Der kan også være tale om, at den pædofile handling med et barn er en form for opfyldelse af den pædofiles eget ønske.

Basal personlighed og 'pædofili'

Så vidt er pædofili grundlæggende beskrevet som et seksuelt afvigende, indre etableret træk med et ændret seksualobjekt og seksualmål (i forhold til homo- og heteroseksualitet) og med vigtige kompensatoriske funktioner for en personlighed med nogle basale problemområder.

For at forstå seksuelle overgreb mod børn i den rette sociale og personlighedsmæssige sammenhæng må man medtænke også et menneskes basale personlighedstype.

Et seksuelt overgreb på et barn er nemlig ikke nødvendigvis udtryk for, at overgriberen er pædofil.

Hvis den krænkende er psykisk udviklingshæmmet, kan overgrebet være begrundet i retarderingens udviklingsstandsning, i personens manglende intellektuelle formåen og følelsesmæssige uudviklethed på grund af organiske faktorer. Dvs. at overgrebet stort set svarer til en form for seksuel aktivitet, der afspejler den udviklingshæmmedes mentale alder. Der er altså ikke tale om pædofili i psykologisk forstand.

Behandlingsmæssigt vil man typisk pædagogisk søge at lære den udviklingshæmmede at indrette den seksuelle lyst og aktivitet i passende sociale rammer.

Hvis den krænkende er psykotisk, vil overgrebet ofte kunne forstås som et udtryk for den psykotiskes urealistiske virkelighedsoplevelse og forvredne forestillingsverden. Når psykosen er væk, forsvinder også trangen til at forgribe sig på børn.

Behandlingsmæssigt vil man i første omgang søge at dæmpe eller eliminere psykosen, fx med medicinsk behandling.

Selv om en person er psykisk udviklingshæmmet eller psykotisk, kan personen imidlertid godt være pædofil. I så fald må den behandlingsmæssige indsats selvfølgelig have flere facetter eller spille på flere tangenter.

Som jeg har beskrevet pædofili i det foranstående må pædofili opfattes som en grundlæggende personlighedsproblematik - en egentlig personlighedsforstyrrelse. Der er altså ikke tale om en seksuel orientering på linje med hetero- og homoseksualitet.

Social sammenhæng og socialt ansvar

Det er ikke spørgsmålet, *om* pædofile seksuelle overgreb kan ses eller bør ses i en social sammenhæng - de *har* en social sammenhæng. Pædofile seksuelle overgreb foregår ikke i et kulturelt, socialt og psykologisk tomrum.

Hvis seksualitet generelt har en dyb social sammenhæng og udvikles i et intimt samspil med den omgivende verden, gælder dette i ikke mindre grad for pædofili.

Bl.a. sætter de grundlæggende forhold, at mennesker moralsk og følelsesmæssigt finder pædofile seksuelle forhold upassende, anstødelige og forkerte, og at straffeloven kriminaliserer voksnes seksuelle forhold med børn, en social ramme for pædofili, som er anderledes end for hetero- og homoseksuelle relationer.

Pædofili er et samfundsmæssigt ansvar, bl.a. på den måde, at pædofile voksne har været børn, der på grund af deres vilkår (sociale, psykologiske og medfødte) blev forstyrret i deres personlighedsudvikling.

Pædofili er et samfundsmæssigt ansvar, fordi vores samfund stadig byder opvoksende mennesker (børn) utilstrækkelige vilkår og producerer personlighedsforstyrrelser og seksuelle afvigelser. Det medfører subjektivt oplevede lidelser og vanskeligheder hos pædofile og påfører i pædofile forhold børn lidelser og vanskeligheder.

Pædofili er vanskeligt at håndtere for samfundet. Især når pædofili ikke alene er adfærdsmæssigt og psykologisk afvigende, men *også* kriminelt og belastende involverer børn.

Når perverse handlinger bliver kriminelle handlinger, dømmes de snarere end de forstås, og der er som regel ingen tvivl om nødvendigheden af, at symptomet skal fjernes og samfundet sikres mod yderligere overgreb. Det fører ofte til forkortede måder at anskue problemet på.

Sikrings- og straffeperspektivet kommer let til at dominere over forebyggelsesperspektivet. Krav om fx skærpede straffe og medi-

cinsk kastration hindrer kun hver enkelt dømte seksualkriminelle i at begå noget nyt, så længe straffesanktionen opretholdes. Den skærpede sanktion i sig selv er ikke et godt middel til at ændre en persons adfærd efter endt straf. Livslang indespærring ville endda kun hindre de indespærrede i at begå (mulige) nye overgreb mod børn. Sikrings- og straffeperspektivet er ikke tilstrækkeligt til at hindre opkomsten af nye seksualkriminelle og dermed nye ofre.

Et reelt forebyggelsesperspektiv er derfor nødvendigt. Dels må samfundet søge at forstå og behandle allerede kendte seksualkriminelle, så de ikke begår nye overgreb. Dels må samfundet opbygge viden og kunnen, som kan anvendes i forebyggelse af, at yngre mennesker bliver førstegangskriminelle.

Der er ikke et reelt eksisterende alternativ til behandling og social intervention over for forhold, som forstyrrer børns og unges personlighedsudvikling. Og behandling nytter!

Med et reelt forebyggelsesarbejde overfor krænkerne forebygges også nye ofre. Min egen erfaring og internationale undersøgelser viser nemlig, at mere end 50% af de voksne krænkere har begået deres første seksualkriminalitet eller haft svært afvigende seksuel adfærd før deres fyldte 18 år. Den yngste erkendte seksuelle krænker, jeg har kendskab til, var 11 år.

Der bør derfor i socialt regi etableres undersøgelser, behandling og forebyggelse for børn og unge med vægt på det psykologiske udviklingsperspektiv. Med erkendelsen af, at også kvinder krænker børn seksuelt, er det givet, at vores samfund har et problem, der må sættes ind over for. Måske denne erkendelse kan medvirke til, at opfattelsen af »Den perverse seksualforbryder«[9] som et monster så småt kan revideres til at dreje sig om et barn (et menneske), der er blevet voksent.

Spørgsmålet er ikke, om vi har råd til sådan en indsats. Spørgsmålet er snarere, om vi har råd til at lade være.

[9] Beskrevet af T. Hammerbrink i: The Perverted Sexual Criminal - a Collective Projection Screen, *Nordisk Sexologi* 1994; 12:191-195.

Litteratur

Hammerbrink, Thomas (1994): The Perverted Sexual Criminal - a Collective Projection Screen. In.: N*ordisk Sexologi* 12:191-195.

Hammerbrink, Thomas (1998): Seksualkriminalitet og menneskesyn. In.: *Tillid og nærvær*. Red. Jan Andreasen. København: Frydenlund.

Hertoft, Preben (1987). *Klinisk Sexologi.* København: Munksgaard.

Killén, Kari (1996): *Omsorgssvigt er alles ansvar.* København: Hans Reitzels Forlag.

Schmidt, Gunter (1989): *Han, Hun, Den, Det.* København: Tiderne Skifter.

Schmidt, Gunter (1996): *Hvad skete der med seksualiteten?* København: Hans Reitzels Forlag.

Schorsch, Eberhard et al (1985): *Perversion als Straftat.* Berlin: Springer Verlag.